

Sygn. akt **XXVIII C 18858/21**

POSTANOWIENIE

Dnia **28 lipca 2023 roku**

Sąd Okręgowy w Warszawie XXVIII Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący: sędzia del. Michał Maj

po rozpoznaniu w dniu **28 lipca 2023 roku** w Warszawie na posiedzeniu niejawnym

sprawy z powództwa (...) **spółki akcyjnej z siedzibą w W.**

przeciwko **K. Ł. i J. Ł.**

o zapłatę

postanawia:

1. na podstawie art. 267 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej zwrócić się do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej o udzielenie odpowiedzi na pytanie:

czy w kontekście uznania umowy kredytu hipotecznego za nieważną w całości ze względu na to, że nie może ona dalej obowiązywać po usunięciu z niej nieuczciwych warunków, art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 oraz zasady skuteczności, równoważności i proporcjonalności należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej prawa krajowego, zgodnie z którą bank poza zwrotem kapitału wypłaconego z tytułu wykonania tej umowy oraz poza zapłatą ustawowych odsetek za opóźnienie od dnia wezwania do zapłaty ma prawo żądać od konsumenta także rekompensaty polegającej na sądowej waloryzacji świadczenia wypłaconego kapitału w razie istotnej zmiany siły nabywczej pieniądza po wypłaceniu kapitału kredytu,

2. na podstawie art. 54 § 1 Regulaminu postępowania przed Trybunałem Sprawiedliwości z dnia 25 września 2012 r. zwrócić się do Prezesa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej o połączenie postępowania zainicjowanego niniejszym odesłaniem prejudycjalnym z postępowaniem prowadzonym pod sygnaturą akt C-113/23,

3. na podstawie art. 177 § 1 pkt 3¹ k.p.c. zawiesić niniejsze postępowanie do czasu udzielenia przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej odpowiedzi na powyższe pytania prejudycjalne.

sędzia del.

Michał Maj

Sygn. akt **XXVIII C 18858/21**

UZASADNIENIE POSTANOWIENIA Z DNIA 28 LIPCA 2023 ROKU

- WNIOSEK O WYDANIE ORZECZENIA W TRYBIE PREJUDYCJALNYM

Dnia **28 lipca 2023 roku**

1. **Sąd odsyłający.**

2. Sąd Okręgowy w Warszawie XXVIII Wydział Cywilny w składzie: Przewodniczący: sędzia del. Michał Maj, adres: ulica (...), (...)-(...) W., adres do korespondencji: aleja "Solidarności" 127, 00-898 Warszawa, telefon:(...) e-mail: (...)

3. Strony w postępowaniu głównym i ich przedstawiciele.

4. Powód: (...) spółka akcyjna (adres: ulica (...), (...)-(...) W.) reprezentowany przez adwokata P. B. (adres: G. O. B. sp.k., ulica (...), (...)-(...) W., e-mail: (...), telefon: (...)).

5. Pozwani: K. Ł. (adres: ulica (...), (...)-(...) W., e-mail: (...), telefon: + (...)) i J. Ł. (adres: ulica (...), (...)-(...) W., e-mail: (...), telefon: (...)), oboje bez pełnomocników.

6. Przedmiot sporu w postępowaniu głównym i istotne okoliczności faktyczne.

7. W dniu 11.09.2008 r. powód zawarł z pozwanymi umowę kredytu hipotecznego, na podstawie której udzielił im kredytu w kwocie 226.000 PLN (§ 1 ust. 2) na zakup nieruchomości stanowiącej działkę gruntu oznaczoną numerem (...), położoną w miejscowości P., gmina L. (§ 1 ust. 1). Umowa została zawarta na okres 360 miesięcy (§ 1 ust. 4). Oprocentowanie kredytu było zmienne (§ 8 ust. 1) i stanowiło sumę stawki referencyjnej LIBOR CHF 3M i stałej marży banku wynoszącej 1% (§ 10 ust. 2). Kredyt był indeksowany (waloryzowany) do waluty CHF (§ 1 ust. 3). Kwota kredytu wyrażona w walucie CHF była określana na podstawie kursu kupna waluty CHF z tabeli kursowej banku z dnia i godziny uruchomienia kredytu (§ 7 ust. 1). Raty kapitałowo-odsetkowe były spłacane w złotych po uprzednim ich przeliczeniu według kursu sprzedaży CHF z tabeli kursowej banku, obowiązującego na dzień spłaty z godziny 14:50 (§ 11 ust. 4). Na podstawie powyższej umowy bank udostępnił kredytobiorcom kwotę 226.000 PLN w dniu 23.09.2008 r.

8. Kredytobiorcy domagają się ustalenia nieważności umowy kredytu w sprawie prowadzonej przed Sądem Okręgowym w Łodzi pod sygn. akt I C 1219/20.

9. Niniejsze postępowanie zainicjował bank, który w dniu 13.12.2021 r. złożył przeciwko kredytobiorcom pozew, w którym domaga się zasądzenia na jego rzecz od kredytobiorców solidarnie kwoty 226.000 PLN z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 30.11.2021 r. tytułem zwrotu równowartości kapitału kredytu udostępnionego pozwanym. Ponadto powód domaga się zasądzenia od pozwanych także kwoty 83.126,87 PLN z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 30.11.2021 r. tytułem zwrotu równowartości świadczenia banku polegającego na udostępnieniu pozwanym kapitału wypłaconego w ramach nieważnej umowy kredytu, a ewentualnie (w razie nieuwzględnienia przez sąd roszczenia o zapłatę kwoty 83.126,87 PLN), powód żąda waloryzacji żądanej kwoty 226.000 PLN i zasądzenia od pozwanych dodatkowo kwoty 74.168,05 PLN z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia następującego po dniu doręczenia odpisu pozwu pozwanym.

10. Zdaniem powoda podstawę prawną roszczenia o zapłatę kwot 226.000 PLN (zwrot kapitału) i 83.126,87 PLN (wynagrodzenie za korzystanie z kapitału) stanowią art. 405 k.c. w zw. z art. 410 § 1 k.c., a podstawą prawną żądania waloryzacji kwoty 226.000 PLN i zasądzenia z tego tytułu dalszej kwoty 74.168,05 PLN jest art. 358¹ § 3 k.c. Bank wskazał, że art. 358¹ § 4 k.c. nie jest przeszkodą dla dokonania waloryzacji jego roszczenia, ponieważ świadczenie nienależne polegające na wypłacie środków pieniężnych w wykonaniu nieważnej umowy nie pozostaje w związku z prowadzeniem przedsiębiorstwa banku. Bank podniósł ponadto, że w okresie pomiędzy wypłaceniem kredytu (2008 r.) a datą wniesienia pozwu przez bank (2021 r.), doszło do istotnego spadku siły nabywczej pieniądza. Inflacja (mierzona wzrostem wskaźnika cen towarów i usług konsumpcyjnych publikowanym przez Główny Urząd Statystyczny), wyniosła w tym okresie łącznie 32,8%. Natomiast 32,8% z kwoty 226.000 PLN to 74.168,05 PLN, a zatem sąd po waloryzowaniu świadczenia banku powinien na jego rzecz zasądzić łącznie kwotę 300.168,05 PLN.

11. W odpowiedzi na pozew pozwani wnieśli o oddalenie powództwa. Pozwani podnieśli zarzut przedawnienia roszczenia banku o zapłatę kwoty 226.000 PLN (z tytułu zwrotu kapitału), a na wypadek nieuwzględnienia tego zarzutu podnieśli zarzut potrącenia powyższej wierzytelności powoda z wierzytelnością pozwanych wobec powoda o zwrot równowartości wszystkich uiszczonych rat kredytu (powodowie zapłacili łącznie 237.352,93 PLN do dnia 4.11.2021 r.). Ponadto pozwani zarzucili, roszczenie powoda o zapłatę kwoty 83.126,87 PLN (z tytułu wynagrodzenia za korzystanie z kapitału) nie ma podstaw prawnych w przepisach prawa polskiego i pozostaje sprzeczne z dyrektywą 93/13/EWG. Natomiast co do roszczenia o zapłatę kwoty 74.168,05 PLN (z tytułu waloryzacji) pozwani podnieśli,

że od dnia wypłacenia kredytu do dnia wniesienia pozwu przez bank nie nastąpiła istotna zmiana siły nabywczej pieniądza, a ponadto dokonaniu waloryzacji sprzeciwiają się interesy pozwanych, zasady współzycia społecznego i wymogi słuszności, skoro nieważność umowy kredytu jest skutkiem stosowania przez powoda niedozwolonych postanowień umownych.

12. **Właściwe przepisy prawne.**

13. **Przepisy polskie.**

14. **Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 93, ze zm.), dalej: k.c.**

15. Czynność prawna sprzeczna z ustawą albo mająca na celu obejście ustawy jest nieważna, chyba że właściwy przepis przewiduje inny skutek, w szczególności ten, iż na miejsce nieważnych postanowień czynności prawnej wchodzi odpowiednie przepisy ustawy (art. 58 § 1).

16. Dłużnik powinien wykonać zobowiązanie zgodnie z jego treścią i w sposób odpowiadający jego celowi społeczno-gospodarczemu oraz zasadom współzycia społecznego, a jeżeli istnieją w tym zakresie ustalone zwyczaje - także w sposób odpowiadający tym zwyczajom.(art. 354 § 1).

17. Jeżeli przedmiotem zobowiązania od chwili jego powstania jest suma pieniężna, spełnienie świadczenia następuje przez zapłatę sumy nominalnej, chyba że przepisy szczególne stanowią inaczej (art. 358¹ § 1).

18. Strony mogą zastrzec w umowie, że wysokość świadczenia pieniężnego zostanie ustalona według innego niż pieniądz miernika wartości (art. 358¹ § 2).

19. W razie istotnej zmiany siły nabywczej pieniądza po powstaniu zobowiązania, sąd może po rozważeniu interesów stron, zgodnie z zasadami współzycia społecznego, zmienić wysokość lub sposób spełnienia świadczenia pieniężnego, chociażby były ustalone w orzeczeniu lub umowie (art. 358¹ § 3).

20. Z żądaniem zmiany wysokości lub sposobu spełnienia świadczenia pieniężnego nie może wystąpić strona prowadząca przedsiębiorstwo, jeżeli świadczenie pozostaje w związku z prowadzeniem tego przedsiębiorstwa (art. 358¹ § 4).

21. Postanowienia umowy zawieranej z konsumentem niezgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (niedozwolone postanowienia umowne). Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny (art. 385¹ § 1).

22. Kto bez podstawy prawnej uzyskał korzyść majątkową kosztem innej osoby, obowiązany jest do wydania korzyści w naturze, a gdyby to nie było możliwe, do zwrotu jej wartości (art. 405).

23. Obowiązek wydania korzyści obejmuje nie tylko korzyść bezpośrednio uzyskaną, lecz także wszystko, co w razie zbycia, utraty lub uszkodzenia zostało uzyskane w zamian tej korzyści albo jako naprawienie szkody (art. 406).

24. Przepisy artykułów poprzedzających stosuje się w szczególności do świadczenia nienależnego (art. 410 § 1).

25. Świadczenie jest nienależne, jeżeli ten, kto je spełnił, nie był w ogóle zobowiązany lub nie był zobowiązany względem osoby, której świadczył, albo jeżeli podstawa świadczenia odpadła lub zamierzony cel świadczenia nie został osiągnięty, albo jeżeli czynność prawna zobowiązująca do świadczenia była nieważna i nie stała się ważna po spełnieniu świadczenia (art. 410 § 2).

26. Jeżeli termin spełnienia świadczenia nie jest oznaczony ani nie wynika z właściwości zobowiązania, świadczenie powinno być spełnione niezwłocznie po wezwaniu dłużnika do wykonania (art. 455 k.c.).

27. Jeżeli dłużnik opóźnia się ze spełnieniem świadczenia pieniężnego, wierzyciel może żądać odsetek za czas opóźnienia, chociażby nie poniósł żadnej szkody i chociażby opóźnienie było następstwem okoliczności, za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi (art. 481 § 1).

28. Jeżeli stopa odsetek za opóźnienie nie była oznaczona, należą się odsetki ustawowe za opóźnienie w wysokości równej sumie stopy referencyjnej Narodowego Banku Polskiego i 5,5 punktów procentowych. Jednakże gdy wierzycielność jest oprocentowana według stopy wyższej, wierzyciel może żądać odsetek za opóźnienie według tej wyższej stopy (art. 481 § 2).

29. Minister Sprawiedliwości ogłasza, w drodze obwieszczenia, w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej "Monitor Polski", wysokość odsetek ustawowych za opóźnienie (art. 481 § 2⁴).

30. Ustawa o zmianie ustawy - Kodeks cywilny z dnia 28 lipca 1990 r. (Dz.U. Nr 55, poz. 321).

31. Przepisy art. 12 ust. 2 ustawy oraz art. 358¹ § 3 Kodeksu cywilnego nie mają zastosowania do kredytów bankowych oraz kwot zdeponowanych na rachunkach bankowych, jak również do kredytów i pożyczek o charakterze socjalnym (art. 13).

32. Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2021 r. poz. 1805 ze zm.), dalej: k.p.c.

33. Po zamknięciu rozprawy sąd wydaje wyrok, biorąc za podstawę stan rzeczy istniejący w chwili zamknięcia rozprawy; w szczególności zasądzeniu roszczenia nie stoi na przeszkodzie okoliczność, że stało się ono wymagalne w toku sprawy (art. 316 § 1).

34. Sąd nie może wyrokować co do przedmiotu, który nie był objęty żądaniem, ani zasądzać ponad żądanie (art. 321 § 1)

35. Przepisy Unii Europejskiej.

36. Dyrektywa Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. 1993, L 95, s. 29 - wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 15, t. 2, s. 288), dalej: dyrektywa 93/13.

37. Państwa Członkowskie stanowią, że na mocy prawa krajowego nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta, a umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków (art. 6 ust. 1).

38. Zarówno w interesie konsumentów, jak i konkurentów państwa członkowskie zapewnią stosowne i skuteczne środki mające na celu zapobieganie stałemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami (art. 7 ust. 1).

39. Uzasadnienie odesłania.

40. Klauzule przeliczeniowe zawarte w § 7 ust. 1 i § 11 ust. 4 umowy kredytu z dnia 11.09.2008 r. stanowią nieuczciwe warunki umowne (art. 3 ust. 1 dyrektywy 93/13), natomiast dalsze obowiązywanie umowy nie jest możliwe po ich wyłączeniu (art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13). W rezultacie, umowa kredytu jest w całości nieważna, w związku z czym wszystkie świadczenia spełnione na jej podstawie stanowią świadczenia nienależne (art. 410 § 2 k.c.), a strony mogą domagać się wzajemnego zwrotu tych świadczeń (art. 405 k.c. w zw. z art. 410 § 1 k.c.). Tym samym bankowi przysługuje wobec kredytobiorców roszczenie o zapłatę kwoty 226.000 PLN (równowartość kapitału udostępnionego pozwanym, dochodzona przez bank w niniejszej sprawie), a kredytobiorcom przysługuje wobec banku roszczenie o

zapłatę kwoty 237.352,93 PLN (równowartość sumy rat zapłaconych dotychczas przez pozwanych, przedstawiona w niniejszej sprawie do potrącenia). Roszczenie banku o zapłatę kwoty 226.000 PLN jest zatem usprawiedliwione, ponieważ znajduje oparcie we wskazanych przepisach prawa krajowego. Uwzględnieniu tego roszczenia nie sprzeciwia się także prawo unijne, gdyż z orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości wynika, że stwierdzenie nieważności umowy kredytu rodzi po stronie konsumenta obowiązek zwrotu kapitału kredytu.¹ Ponadto zdaniem sądu odsyłającego roszczenie powoda nie jest przedawnione, a zarzut potrącenia podniesiony przez pozwanych nie jest zasadny z uwagi na niedochowanie przez nich wymogów formalnych i materialnoprawnych.. Zasadne jest również roszczenie powoda o zapłatę odsetek ustawowych za opóźnienie, ponieważ powód wezwał pozwanych do zapłaty (zwrotu kapitału w kwocie 226.000 PLN), a zatem jego roszczenie jest wymagalne (art. 455 k.c.), a pozwani pozostają w opóźnieniu i tym samym powinni zapłacić odsetki ustawowe za opóźnienie (art. 481 § 1 i 2 k.c.). Odsetki ustawowe za opóźnienie należą się za czas opóźnienia, poczynając od daty wymagalności długu, którą określa data wezwania dłużnika do spełnienia świadczenia², a zatem pozwani powinni zapłacić odsetki ustawowe za opóźnienie od kwoty 226.000 zł od dnia 30.11.2021 r. Podsumowując, roszczenie powoda z tytułu zwrotu kapitału o zapłatę kwoty 226.000 PLN z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 30.11.2021 r. do dnia zapłaty jest zdaniem Sądu odsyłającego uzasadnione.

41. Roszczenie powoda o zapłatę kwoty 83.126,87 PLN z tytułu wynagrodzenia za korzystanie z kapitału jest niezasadne, ponieważ art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 stoją na przeszkodzie wykładni sądowej prawa krajowego, zgodnie z którą bank ma prawo żądać od konsumenta takiej rekompensaty.³

42. Natomiast oceny wymaga roszczenie powoda o zapłatę kwoty 74.168,05 PLN oparte na żądaniu waloryzacji kwoty 226.000 PLN. Przepisy prawa krajowego (art. 358¹ § 3 k.c.) co do zasady uzasadniają to roszczenie banku (co zostanie wyjaśnione szczegółowo w dalszej części uzasadnienia). Sąd odsyłający ma jednak wątpliwości co do tego, czy tego rodzaju roszczenie nie pozostaje również w sprzeczności z prawem unijnym. Podobne wątpliwości zostały już wcześniej wyrażone przez Sąd Okręgowy w Warszawie w pytaniu prejudycjalnym z dnia 27.01.2023 r. (zarejestrowanym pod sygn. C-113/23). Niemniej jednak po skierowaniu tego odesłania prejudycjalnego został wydany wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 15.06.2023 r., C-520/21, Bank (...), a jego brzmienie wymusiło weryfikację części założeń poprzedniego pytania prejudycjalnego oraz uzupełnienie i pogłębienie argumentacji. Przede wszystkim sąd odsyłający zastanawia się, czy w zakres pojęciowy „rekompensaty”, o której mowa w pkt 76, 87-80, 84-85 tego wyroku wchodzi także roszczenie oparte o żądanie waloryzacji sądowej wynikającej z art. 358¹ § 3 k.c., wskazane w pkt 9 i 29 tego wyroku.

43. Wyjaśnienie powyższej kwestii ma istotne znaczenie dla sposobu rozstrzygnięcia niniejszej sprawy. Mianowicie jeżeli żądanie waloryzacji zgłoszone przez bank jest sprzeczne z przepisami dyrektywy 93/13, to oznacza, że powód w niniejszej sprawie może żądać zapłaty wyłącznie kwoty 226.000 PLN tytułem zwrotu kapitału. Natomiast jeżeli przepisy dyrektywy 93/13 nie sprzeciwiają się zwaloryzowaniu roszczenia powoda, to oznacza, że oprócz powyższej kwoty może on żądać od pozwanych także dalszej kwoty 74.168,05 PLN, czyli łącznie 300.168,05 PLN.

44. *Perspektywa prawa krajowego.*

45. Zgodnie z art. 358¹ § 1 k.c., przy wykonywaniu zobowiązań pieniężnych sensu stricto (czyli takich, które od początku polegają na zapłacie sumy pieniężnej⁴) obowiązuje zasada nominalizmu. Zgodnie z tą zasadą dłużnik powinien zapłacić wierzycielowi sumę nominalną, a zapłata ten sumy powoduje wygaśnięcie zobowiązania. Zmiana stosunków po powstaniu zobowiązania, w tym także zmiana siły nabywczej pieniądza, same z siebie nie wyłączają tej zasady. Uzasadnieniem zasady nominalizmu jest jej funkcja gwarancyjna i stabilizacyjna, która polega na tym, że zarówno wierzyciel jak i dłużnik mogą oczekiwać, że zapłata sumy nominalnej będzie stanowiła prawidłowe wykonanie zobowiązania i spowoduje jego wygaśnięcie, nawet jeżeli po powstaniu zobowiązania doszło do zmiany okoliczności. Gdyby nie zasada nominalizmu, strony stosunków zobowiązaniowych pozostawałyby w ciągłej niepewności co do tego, w jakiej wysokości mają być spełniane świadczenia, co generowałoby spory pomiędzy wierzycielami i dłużnikami na gruncie prawidłowej wysokości świadczeń, a pośrednio zniechęcałoby do zgodnego wykonywania już istniejących zobowiązań oraz do zaciągania nowych. Taka sytuacja nie sprzyjałoby pewności obrotu gospodarczego

i przez to prowadziłyby do obniżenia liczby zaciąganych zobowiązań, co w dalszej perspektywie mogłoby ograniczać rozwój gospodarczy kraju, hamować przedsiębiorczość, obniżyć liczbę nowych inwestycji podmiotów polskich i zagranicznych na terenie kraju, a w konsekwencji przekładałoby się to negatywnie na poziom dobrobytu społeczeństwa.

46. Fakt obowiązywania zasady nominalizmu nie oznacza jednak, że strony stosunku zobowiązaniowego nie mają żadnej możliwości reakcji na zmianę siły nabywczej pieniądza, która nastąpiła już po powstaniu zobowiązania.

47. W pierwszej kolejności strony już w chwili powstania zobowiązania (w szczególności już w dacie zawarcia umowy) mogą uregulować potencjalne skutki zmiany siły nabywczej pieniądza w przyszłości. Służy temu uregulowana w art. 358¹ § 2 k.c. waloryzacja umowna, która pozwala stronom zastrzec w umowie, że wysokość świadczenia pieniężnego zostanie ustalona według innego niż pieniądź miernika wartości. Strony mają swobodę w wyborze konkretnego „miernika wartości”, którym mogą być w szczególności ceny złota, innych towarów lub kursy walut obcych.⁵

48. Po drugie, zmiana siły nabywczej pieniądza po powstaniu zobowiązania może stanowić okoliczność, która nakłoni strony do zmiany treści tego zobowiązania⁶. W prawie cywilnym, a zwłaszcza w prawie zobowiązań, obowiązuje zasada swobody umów (art. 353¹ k.c.), zgodnie z którą strony zawierające umowę mogą ułożyć stosunek prawny według swego uznania, byleby jego treść lub cel nie sprzeciwiały się właściwości (naturze) stosunku, ustawie ani zasadom współżycia społecznego. Reguła ta dotyczy zarówno zobowiązań nowopowstających, jak również tych, które już istnieją. Wobec tego zmiana okoliczności (w tym zmiana siły nabywczej pieniądza), może nakłonić strony do renegotjowania umowy, a w rezultacie do jej zmiany, odnowienia, rozwiązania lub zawarcia ugody.

49. W trzeciej kolejności zmiana siły nabywczej pieniądza może być podstawą do sądowej waloryzacji świadczenia na podstawie art. 358¹ § 3 k.c. Waloryzacja sądowa jest wyjątkiem do zasady nominalizmu⁷. Służy ona do łagodzenia niekorzystnych skutków inflacji, które mogą powodować, że spełnienie świadczenia w wysokości nominalnej bez waloryzacji byłoby nie tylko krzywdzące, ale wręcz rujnujące⁸. Sądowa waloryzacja polega na władczej ingerencji sądu w treść stosunku zobowiązaniowego (w przeciwieństwie do waloryzacji umownej lub zgodnej zmiany umowy). Z tej przyczyny podstawy, zakres i sposób stosowania waloryzacji sądowej zostały ograniczone przez szereg zasad wynikających z ustawy lub wypracowanych w krajowym orzecznictwie.

50. Do sądowej waloryzacji świadczenia konieczne jest wystąpienie przez uprawnionego ze stosownym żądaniem⁹ (sąd nie jest uprawniony do dokonania waloryzacji z urzędu)¹⁰. Uprawnienie do żądania waloryzacji sądowej świadczenia nie jest roszczeniem materialnoprawnym¹¹, ale prawem podmiotowym do żądania, aby sąd ukształtował nową treść zobowiązania, z którego wynika roszczenie o zapłatę sumy zwaloryzowanej¹². Strona może zgłosić żądanie z tytułu waloryzacji zarówno przed sądem pierwszej instancji, jak i przed sądem drugiej instancji¹³ (przy czym przed sądem drugiej instancji nie może się to wiązać z rozszerzeniem żądania pozwu, które na tym etapie postępowania wyklucza art. 383 k.p.c.). Żądanie z tytułu waloryzacji może zgłosić nie tylko powód, ale również pozwany, w tym także w związku z zarzutem potrącenia albo zarzutem zatrzymania¹⁴. Na stronie domagającej się waloryzacji sądowej spoczywa ciężar dowodu, że zachodzą podstawy do waloryzacji¹⁵. Wydając orzeczenie oparte o art. 358¹ § 3 k.p.c. sąd bierze pod uwagę stan rzeczy z daty zamknięcia rozprawy (art. 316 § 1 k.p.c.)¹⁶. Wyrok sądu ma charakter konstytutywny (kształtujący prawo)¹⁷. Przeszkodą do waloryzacji sądowej nie jest fakt, że strony w umowie przewidziały klauzulę waloryzacyjną (art. 358¹ § 2 k.c.)¹⁸. Możliwa jest także powtórna sądowa waloryzacja świadczenia, o ile nie zostało ono spełnione po pierwszym wyroku.

51. Waloryzacja sądowa jest możliwa tylko co do zobowiązań pieniężnych sensu stricto, czyli takich, których przedmiotem od chwili powstania jest suma pieniężna¹⁹. W pojęciu tym mieści się zobowiązanie do zwrotu środków pieniężnych stanowiących świadczenie nienależne wynikające z wykonania nieważnej umowy (art. 405 k.c. w zw. z art. 410 k.c.)²⁰. Celem waloryzacji świadczenia pieniężnego jest zniwelowanie następstw istotnej zmiany siły nabywczej pieniądza i przywrócenie świadczeniu pierwotnej wartości ekonomicznej, czyli takiej, jaką miało w chwili powstania²¹. Natomiast zobowiązanie do zwrotu świadczenia nienależnego powstaje już z chwilą uzyskania tego świadczenia przez

wzbogaconego²². W konsekwencji sądowa waloryzacja powinna prowadzić do tego, że wysokość zwaloryzowanego zobowiązania do zwrotu świadczenia nienależnego z daty zamknięcia rozprawy powinna odpowiadać jego wartości ekonomicznej z daty spełnienia świadczenia.

52. Podstawą waloryzacji sądowej może być wyłącznie „istotna” zmiany siły nabywczej pieniądza po powstaniu zobowiązania. Wobec tego niewielkie wahania siły nabywczej pieniądza, które stanowią normalne procesy gospodarcze, nie uzasadniają waloryzacji sądowej. Zarazem jednak przez istotną zmiany siły nabywczej pieniądza rozumie się nie tylko taką zmianę, która była nagła, gwałtowna²³. Mianowicie podstawę waloryzacji sądowej może stanowić stały spadek siły nabywczej pieniądza w dłuższym okresie. Niemniej jednak ocena, czy zmiana siły nabywczej pieniądza miała charakter „istotny” w rozumieniu art. 358¹ § 3 k.c., została pozostawiona do swobodnej decyzji sądu²⁴. Nie istnieje bowiem jeden obiektywny miernik waloryzacji²⁵, a zatem sąd może odwoływać się do rozmaitych parametrów ekonomicznych (w szczególności: zmiany cen i kosztów utrzymania, zmiany stóp oprocentowania kredytów i wkładów bankowych, ceny złota, kursy walut obcych, wysokość najniższego lub przeciętnego wynagrodzenia za pracę oraz ceny nieruchomości²⁶). Sąd krajowy może także korzystać opinii biegłego sądowego, przy czym dowód ten ma jedynie charakter pomocniczy i stanowisko biegłego nie jest decydujące dla stwierdzenia, czy miała miejsce istotna zmiana siły nabywczej pieniądza.

53. Jeżeli sąd krajowy, stwierdzi, że doszło do istotnej zmiany siły nabywczej pieniądza, to uprawnia to do zmiany wysokości lub sposobu wykonania świadczenia pieniężnego. Art. 358¹ § 3 k.c. jest wyrazem „prawa sędziowskiego”²⁷, dlatego również przy podejmowaniu decyzji co do tego, jaka ma być zmieniona wysokość świadczenia, sąd krajowy posiada swobodę w zakresie doboru konkretnego miernika waloryzacji²⁸ (przykładowo może nim być wskaźnik inflacji²⁹, wysokość najniższego/minimalnego wynagrodzenia za pracę³⁰, wysokość przeciętnego wynagrodzenia za pracę³¹, wysokość średniej renty wypłacanej przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych³², ceny nieruchomości³³). Przede wszystkim istotna zmiana siły nabywczej pieniądza po powstaniu zobowiązania otwiera jedynie możliwość żądania zmiany wysokości świadczenia, nie jest zaś przesłanką określającą uzasadnioną wysokość tej zmiany, dlatego też mechaniczne sięganie do wskaźnika inflacji jest chybione³⁴. Opinia biegłego ma znaczenie tylko pomocnicze także przy ustalaniu nowej wysokości świadczenia³⁵. Co więcej, dokonanie waloryzacji nie sprowadza się do mechanicznego przeliczenia kwoty pieniężnej w oparciu o określony wskaźnik³⁶, ponieważ art. 358¹ § 3 k.c. nakazuje sądowi krajowemu wziąć pod uwagę interesy stron i zasady współżycia społecznego. Tak szeroka formuła podstaw waloryzacji nakazuje brać pod uwagę wiele czynników, które mogą wpłynąć na orzeczenie sądu³⁷. Dlatego też w orzecznictwie wskazuje się, że skutki zmiany siły nabywczej pieniądza powinny obciążać obie strony³⁸, przy czym nie muszą one rozkładać się równomiernie³⁹. W każdym razie waloryzacja nie powinna powodować wzbogacenia się jednej strony względem drugiej⁴⁰, a w szczególności negatywne skutki istotnej zmiany siły nabywczej pieniądza nie powinny obciążać wyłącznie dłużnika⁴¹. W końcu należy wskazać, że z treści przepisu art. 358¹ § 3 k.c. wynika, że waloryzacja zobowiązana nie jest obowiązkowa, a tylko możliwa, a to m.in. z uwagi na rozważenie interesu obu stron⁴², o czym świadczy sformułowanie „sąd może” w art. 358¹ § 3 k.c.⁴³ Tym samym nawet w razie istotnej zmiany siły nabywczej pieniądza po powstaniu zobowiązania, sąd może odmówić waloryzacji, jeżeli takie rozstrzygnięcie jest zasadne po rozważeniu interesów stron i pozostaje zgodne z zasadami współżycia społecznego.

54. W krajowym orzecznictwie dotyczącym waloryzacji świadczeń pieniężnych spełnianych w wykonaniu zobowiązań, których przedmiotem jest nieruchomość (np. cena sprzedaży nieruchomości lub wynagrodzenie za korzystanie z nieruchomości) sporne pozostaje, czy zmiana wartości określonej nieruchomości (lub nieruchomości do niej podobnych) może być brana pod uwagę przy ocenie, czy doszło do istotnej zmiany siły nabywczej pieniądza i do jakiej wysokości należy zwaloryzować świadczenie pieniężne⁴⁴, czy też zmiana wartości nieruchomości pozostaje w tym kontekście bez znaczenia.⁴⁵

55. Jednym z czynników, jakie bierze pod uwagę sąd przy waloryzacji świadczenia, jest wysokość odsetek ustawowych za opóźnienie (art. 481 § 1 i 2 k.c.), które dłużnik powinien zapłacić wierzycielowi⁴⁶. Wynika to z faktu, że jedną z funkcji tych odsetek jest funkcja waloryzacyjna⁴⁷ (łagodząca ujemne dla wierzyciela skutki znacznego spadku siły nabywczej pieniądza⁴⁸), widoczna zwłaszcza gdy stopa tych odsetek jest wyższa od stopy inflacji⁴⁹. Wobec tego

zatem pominięcie wysokości odsetek przy waloryzacji świadczenia może doprowadzić do pokrzywdzenia dłużnika i nadmiernego uprzywilejowania wierzyciela, który oprócz mógłby przez to otrzymać nie tylko świadczenie w wysokości zwaloryzowanej, ale również odsetki w znacznej wysokości.

56. Należy przy tym wyjaśnić, że odsetki ustawowe za opóźnienie należą się od świadczenia w wysokości nominalnej od daty wymagalności świadczenia (art. 455 k.c.), natomiast od tej części, w której świadczenie zostało zwaloryzowane (czyli przekracza wysokość nominalną)⁵⁰ – od daty wynikającej z wyroku sądu (w krajowym orzecznictwie sporne jest jednak, czy chodzi o datę wydania wyroku⁵¹ czy datę uprawomocnienia wyroku⁵², natomiast sąd odsyłający przychylił się do tej drugiej koncepcji). Wynika to z faktu, że wyrok w części, w której sąd dokonuje waloryzacji świadczenia, ma charakter konstytutywny (kształtujący prawo). Tytułem przykładu należy wyjaśnić, że jeśli świadczenie dochodzone przez powoda w kwocie 226.000 PLN, wymagalne od dnia 30.11.2021 r., zostałyby zwaloryzowane o kwotę 74.168,05 PLN (łącznie 300 168,05 PLN), a wyrok sądu odsyłającego uprawomocniłby się w dniu 1.01.2024 r., to oznaczałoby, że sąd ten zasądzi od pozwanych na rzecz powoda: kwotę 226.000 PLN z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 30.11.2021 r. do dnia zapłaty i kwotę 74.168,05 PLN z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 1.01.2024 r. do dnia zapłaty.

57. Przedawnienie roszczenia o zapłatę sumy nominalnej wyłącza możliwość żądania waloryzacji sądowej⁵³. Natomiast prawidłowe spełnienie świadczenia przez dłużnika powoduje wygaśnięcie zobowiązania, a zastosowanie art. 358¹ § 3 k.c. nie jest możliwe, gdy nie istnieje już zobowiązanie⁵⁴. Jednocześnie w krajowym orzecznictwie przyjmuje się, że wierzyciel może żądać waloryzacji świadczenia już po tym, jak dłużnik spełnił to świadczenie w wysokości nominalnej, jeżeli do tego czasu nastąpiła istotna zmiana siły nabywczej pieniądza. Wówczas bowiem spełnienie świadczenia w wysokości nominalnej nie jest właściwym sposobem wykonania zobowiązania (art. 354 k.c.) i wobec tego nie powoduje wygaśnięcia zobowiązania⁵⁵. W takim wypadku należy ocenić zachowanie wierzyciela, w szczególności czy odmówił przyjęcia świadczenia albo przyjął je z zastrzeżeniem, że traktuje zapłatę jedynie jako świadczenie częściowe⁵⁶ (takie zastrzeżenie nie musi jednak zostać zgłoszone w chwili spełnienia świadczenia, ale również po pewnym upływie czasu⁵⁷), czy też przyjął świadczenie bez zastrzeżeń, a w tym drugim wypadku – czy przyjęcie świadczenia bez zastrzeżeń nastąpiło ono w okolicznościach uzasadniających ocenę, że wierzyciel świadomie, a więc z uwzględnieniem wszystkich aspektów faktycznych i prawnych, ocenia skutki dokonanej przez dłużnika czynności.⁵⁸ W rezultacie krajowe orzecznictwo dopuszcza możliwość waloryzacji sądowej świadczenia, kiedy wierzyciel wystąpił o nią po kilku latach od dnia, w którym przyjął świadczenie dłużnika bez zastrzeżeń.⁵⁹

58. Na koniec należy wskazać, że zgodnie z art. 358¹ § 4 k.c., z żądaniem zmiany wysokości lub sposobu spełnienia świadczenia pieniężnego nie może wystąpić strona prowadząca przedsiębiorstwo, jeżeli świadczenie pozostaje w związku z prowadzeniem tego przedsiębiorstwa. Przepis ten nie wyklucza zatem dochodzenia waloryzacji sądowej świadczenia przez przedsiębiorcę, jeżeli dane świadczenie nie ma związku z prowadzonym przez niego przedsiębiorstwem. W orzecznictwie krajowym przyjmuje się, że świadczenie spełnione przez przedsiębiorcę w wykonaniu nieważnej umowy nie ma związku z prowadzeniem przedsiębiorstwa, a zatem art. 358¹ § 4 k.c. nie ma wówczas zastosowania i wobec tego przedsiębiorca może żądać waloryzacji sądowej.⁶⁰

59. W świetle powyższych okoliczności należy stwierdzić, że roszczenie powoda oparte na żądaniu waloryzacji sądowej znajduje oparcie w przepisach prawa krajowego. Po pierwsze, przedmiotem zobowiązania od chwili jego powstania była suma pieniężna, czyli kwota 226.000 PLN. Po drugie, po powstaniu zobowiązania miała miejsce istotna zmiana siły nabywczej pieniądza. Bank udostępnił kredytobiorcom kwotę kredytu w dniu w dniu 23.09.2008 r., a od tej daty do dzisiaj wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych w Polsce wzrósł łącznie o 71%⁶¹, ceny budynków mieszkalnych w Polsce wzrosły o 63%⁶², przeciętne wynagrodzenie wzrosło o 240%⁶³, minimalne wynagrodzenie wzrosło o 320%⁶⁴, cena złota wzrosła o 290%⁶⁵, kurs CHF/PLN wzrósł o 120%⁶⁶, kurs USD/PLN wzrósł o 80%⁶⁷, kurs EUR/PLN wzrósł o 34%⁶⁸. Po trzecie, w świetle wskazanego wyżej orzecznictwa krajowego żądanie waloryzacji powoda nie jest wyłączone na podstawie art. 358¹ § 4 k.c., ponieważ dotyczy ono świadczenia spełnionego w wykonaniu nieważnej umowy, a zatem nie pozostaje w związku z prowadzeniem przedsiębiorstwa powoda. Po czwarte, interesy stron i zasady współżycia społecznego nie uzasadniają wyłączenia waloryzacji w całości, ale obciążenie częścią negatywnych

skutków zmiany siły nabywczej pieniądza obu stron. Biorąc pod uwagę, że w ciągu ostatnich 15 lat siła nabywcza pieniądza w Polsce spadła o 71%, uzasadnione jest zwaloryzowanie świadczenia banku o 32,8%, a zatem niecałą połowę wartości łącznego spadku siły nabywczej pieniądza. Stanowisko to znajduje odzwierciedlenie także w orzecznictwie Sądów krajowych – przykładowo Sąd Okręgowy w Warszawie w jednym z orzeczeń⁶⁹ zwaloryzował roszczenie banku o zwrot kapitału wypłaconego w wykonaniu nieważnej umowy kredytu o wartość ok. 17% w związku ze spadkiem siły nabywczej pieniądza w latach 2007-2020.

60. Perspektywa prawa unijnego.

61. Mając na uwadze, że roszczenie powoda o zapłatę kwoty 62.815,12 PLN z tytułu waloryzacji znajduje oparcie w przepisach prawa krajowego (art. 358¹ § 3 k.c.), konieczne jest dokonanie oceny, czy przepisy prawa unijnego nie stoją na przeszkodzie uwzględnieniu tego powództwa banku.

62. Dopuszczenie waloryzacji świadczenia banku z tytułu zwrotu kapitału wypłaconego w wykonaniu nieważnej umowy istotnie komplikuje sposób rozliczenia pomiędzy przedsiębiorcą a konsumentem. Gdyby takie rozliczenie miało obejmować tylko świadczeń w wysokości nominalnej i zapłatę odsetek ustawowych za opóźnienie, konsument miałby przez cały czas jasność co do tego, jaką kwotę ma zwrócić bankowi. Mianowicie kwota kapitału kredytu wypłaconego kredytobiorcy jest mu znana, natomiast wysokość odsetek ustawowych za opóźnienie jest publicznie ogłasza w obwieszczeniu Ministra Sprawiedliwości (art. 481 § 2⁴ k.c.). Natomiast kwota, która jest należna bankowi z tytułu waloryzacji, będzie dla niego nieznaną aż do ogłoszenia przez sąd wyroku w tym przedmiocie (otrzymując odpis pozwu banku zna tylko kwotę żądania banku, której wysokością sąd jest związany z mocy art. 321 § 1 k.p.c., a ponadto bank może rozszerzyć powództwo w toku postępowania przed sądem pierwszej instancji). Jak już wcześniej wskazano, polskie przepisy nie określają żadnego współczynnika ekonomicznego, który stanowiłby miernik waloryzacji, a sąd krajowy posiada swobodę w wyborze określonych parametrów finansowych oraz może się posługiwać dowodem z opinii biegłego (przy czym dowód ma znaczenie posiłkowe, a ostateczna decyzja o stopniu waloryzacji jest pozostawiona sądowi). W szczególności sąd może posłużyć się miernikami takimi jak wzrost cen towarów i usług konsumpcyjnych, wzrost przeciętnego wynagrodzenia za pracę czy wzrost cen nieruchomości (vide pkt 53-54 niniejszego odesłania). Co więcej, ustalenie kwoty zwaloryzowanego świadczenia nie jest działaniem czysto matematyczno-finansowym, ponieważ orzekając o waloryzacji sąd jest bierze pod uwagę interesy stron i zasady współzycia społecznego. Ponadto wydając wyrok w przedmiocie roszczenia waloryzacyjnego sąd bierze pod uwagę stan rzeczy nie z daty wniesienia pozwu, ale z daty zamknięcia rozprawy (art. 316 § 1 k.p.c.), a zatem uwzględnia również ewentualny spadek siły nabywczej pieniądza w toku samego procesu, który może być istotny, gdyby proces ten trwał kilka lat (co jest realne zwłaszcza w razie dopuszczenia dowodu z opinii biegłego). Okoliczność ta ma istotne znaczenie zwłaszcza jeżeli wziąć pod uwagę, że aktualna stopa inflacji wynosi 11,5%⁷⁰, a zatem jest jeszcze wyższa niż w czasie, kiedy bank wystosował do pozwanych wezwanie do zapłaty i skierował pozew o zapłatę (8,1% w listopadzie 2021 r.⁷¹).

63. Co więcej, dopuszczenie możliwości waloryzacji sądowej roszczenia banku pogłębia niepewność prawną konsumenta również z tego powodu, że w krajowym orzecznictwie przyjmuje się, że zapłata należności w wysokości nominalnej (art. 358¹ § 1 k.c.) może nie stanowić prawidłowego sposobu wykonania zobowiązania (art. 354 k.c.), jeżeli wierzyciel przyjmie takie świadczenie z odpowiednim zastrzeżeniem, bądź już tylko jeżeli w chwili spełnienia świadczenia zachodziły podstawy do waloryzacji (vide pkt 57 niniejszego odesłania). W rezultacie nawet gdyby kredytobiorca zwrócił bankowi równowartość kapitału kredytu niezwłocznie po otrzymaniu wezwania do zapłaty, tu musiałby się liczyć z tym, że również wtedy bank może pozwać go o zapłatę należności z tytułu waloryzacji, a sąd może uwzględnić takie powództwo.

64. Powyższe okoliczności oznaczają, że konsument nie jest w stanie samodzielnie określić, jaka jest wysokość roszczenia banku z tytułu waloryzacji, a informację tę uzyskuje w praktyce dopiero w chwili ogłoszenia wyroku w tej sprawie. Ten właśnie stan niepewności oraz fakt, że waloryzacja dotyczy znacznej sumy pieniężnej (kwoty kredytu, za który kredytobiorca kupił swoją nieruchomość), mogą na niego działać deprymująco i tym samym zniechęcać go do dochodzenia swoich uprawnień związanych ze stosowaniem przez przedsiębiorcę nieuczciwych warunków

umownych. W tej sytuacji efekt odstrasżający jest osiągany wobec konsumenta zamiast wobec banku, który dzięki sądowej waloryzacji swojego świadczenia zachowuje pewność, że uzyska od konsumenta rekompensatę za spadek siły nabywczej pieniądza. W rezultacie może dojść do skutków wskazanych w punktach 78-79 wyroku Trybunału Sprawiedliwości z dnia 15.06.2023 r., C-520/21, Bank (...), to jest do wyeliminowania odstrasżającego skutku wywieranego na przedsiębiorców poprzez uznanie tej umowy za nieważną oraz stworzenia sytuacji, w których bardziej korzystne dla konsumenta byłoby raczej kontynuowanie wykonania umowy zawierającej nieuczciwy warunek niż skorzystanie z praw, które wywodzi on ze wspomnianej dyrektywy.

65. Co więcej, w pkt 81 powyższego wyroku Trybunał Sprawiedliwości wskazał, że „zgodnie z zasadą *nemo auditur propriam turpitudinem allegans* (powołujący się na własny występki nie będzie wysłuchany) nie można dopuścić ani do tego, by strona czerpała korzyści gospodarcze ze swojego niezgodnego z prawem zachowania, ani do tego, by otrzymała odszkodowanie za niedogodności nim wywołane”. Tymczasem istota waloryzacji sądowej polega właśnie na tym, że stanowi ona rekompensatę za „niedogodności” polegające na utracie siły nabywczej pieniądza. W tym kontekście istotny jest również fakt, że średnie oprocentowanie kredytów indeksowanych do CHF odpowiadało zwykle sumie stawki LIBOR 3M CHF (obecnie SARON wynoszący około 1,5% rocznie) i stałej marży wynoszącej około 1 punktu procentowego (tyle właśnie wynosi marża w kredycie pozwanych). To oznacza, że średnie oprocentowanie takich kredytów wynosi około 2,5% rocznie, a zatem jest znacznie niższe od stopy inflacji w Polsce (wskaźnik cen towarów i usług publikowany przez Główny Urząd Statystyczny od stycznia 2022 r. do czerwca 2023 r. wahał się od 8,5% do 18,4%, a w czerwcu 2023 r. osiągnął 11,5%⁷²). Gdyby zatem waloryzacja świadczenia powoda była choćby zbliżona do wysokości współczynnika inflacji, to byłoby równoznaczne z osiąganiem korzyści gospodarczych przez bank, skoro w rezultacie uzyskałby on świadczenie w wysokości potencjalnie nawet wyższej od zysków, które przynosi mu wykonywanie umowy zawierającej niedozwolone postanowienia umowne. Co więcej, zysk banku z tytułu waloryzacji mógłby być wyższy nawet od zysku z kredytu udzielonego w PLN na aktualnych warunkach rynkowych, czyli oprocentowanych na poziomie ok 9% rocznie (suma stawki WIBOR 3M wynoszącej 6,85%⁷³ i średniej marży wynoszącej średnio 2-2,5 punktu procentowego).

66. Sąd odsyłający zwraca ponadto uwagę, że w niniejszej sprawie powód domaga się zasądzenia kwoty 226.000 PLN tytułem zwrotu kapitału i kwoty 83.126,87 PLN tytułem wynagrodzenia za korzystanie z kapitału, a ewentualnie kwoty 74.168,05 PLN z tytułu waloryzacji. Gdyby zatem sąd uznał, że roszczenie banku z tytułu wynagrodzenia za korzystanie z kapitału jest niezasadne, ale zasadne jest roszczenie z tytułu waloryzacji, to oznaczałoby, że sąd oddalił powództwo w zakresie żądania zasądzenia kwoty 83.126,87 PLN, ale zasądzi kwotę 74.168,05 PLN, czyli kwotę nieznacznie (około 9.000 PLN) niższą. Finansowy rezultat uwzględnienia żądania z tytułu waloryzacji byłby zatem niemal identyczny jak uwzględnienie roszczenia o zapłatę wynagrodzenia za korzystanie z kapitału, które Trybunał Sprawiedliwości uznał za niedopuszczalne we wskazanym wyroku z dnia 15.06.2023 r. Wiadomości, jakie posiada Sąd odsyłający z innych podobnych spraw, wskazują, że wysokość żądań banków z tytułu wynagrodzenia za korzystanie z kapitału i z tytułu waloryzacji pozostaje zbliżona (przykładowo w sprawie, w której zostało skierowane pytanie prejudycjalne zarejestrowane pod sygn. akt C-113/23 bank domaga się zasądzenia kwoty 190.000 PLN tytułem zwrotu kapitału i kwoty 83.275,63 PLN tytułem wynagrodzenia za korzystanie z kapitału, a ewentualnie kwoty 73.667,83 PLN z tytułu waloryzacji). Sądowi odsyłającemu są znane także sprawy, w których roszczenie z tytułu waloryzacji jest wyższe od roszczenia z tytułu wynagrodzenia za korzystanie z kapitału (przykładowo w jeszcze innej ze spraw bank domaga się zasądzenia kwoty 263.250 PLN tytułem zwrotu kapitału i kwoty 86.916,67 PLN tytułem wynagrodzenia za korzystanie z kapitału, a ewentualnie kwoty 125.753,31 PLN z tytułu waloryzacji w związku z faktem, że inflacja w okresie od dnia 25.03.2010 r. do dnia 30.09.2022 r. wyniosła łącznie 47,80%). Gdyby zatem uznać, że roszczenie banku z tytułu waloryzacji jest zasadne, to oznaczałoby, że finansowy rezultat procesu byłby dla konsumenta jeszcze bardziej niekorzystny niż gdyby miał on zapłacić wynagrodzenie za korzystanie z kapitału, a sam konsument zostałby w ten sposób zmotywowany, aby uznać bezzasadne roszczenie banku o zapłatę wynagrodzenia za korzystanie z kapitału po to tylko, aby uchronić się przed jeszcze wyższym roszczeniem banku z tytułu waloryzacji.

67. Dopuszczalność waloryzacji świadczenia banku w analizowanym wypadku budzi wątpliwości także z punktu widzenia zasad skuteczności i równoważności. Jak już wskazano wcześniej, dochodzenie przez przedsiębiorcę

waloryzacji sądowej świadczenia jest wyłączone przez art. 358¹ § 4 k.c., jednak przepis ten nie obejmuje świadczeń spełnionych w wykonaniu nieważnej umowy. Wobec tego waloryzacja świadczenia banku spełnionego w wykonaniu nieważnej umowy kredytu jest możliwa na podstawie 358¹ § 3 k.c., natomiast waloryzacja świadczenia banku z tytułu ważnej umowy kredytu jest wyłączona przez art. 358¹ § 4 k.c. (a także przez art. 13 ustawy o zmianie ustawy - Kodeks cywilny z dnia 28 lipca 1990 r.). W rezultacie dochodzi do swoistego paradoksu polegającego na tym, że konsument, który zawarł z bankiem umowę kredytu zgodną z prawem i niezawierającą żadnych niedozwolonych postanowień umownych nie musi się obawiać roszczenia banku związanego z żądaniem waloryzacji. Tymczasem konsument będący stroną umowy kredytu, zawierającej nieuczciwe warunki i w rezultacie nieważnej jest z tego punktu widzenia gorzej chroniony, a zatem przepisy mające go chronić niejako zwracają się przeciwko niemu. Ta sytuacja również stwarza zagrożenie, że konsument zrezygnuje z dochodzenia przysługujących mu uprawnień z tytułu zawarcia w umowie nieuczciwych warunków umownych.

68. W ocenie sądu odsyłającego okoliczność, że kredytobiorca może dochodzić od banku waloryzacji świadczenia nie zmienia powyższej oceny. Mianowicie Trybunał Sprawiedliwości w wyroku z dnia 15.06.2023 r., C-520/21, Bank (...), stwierdził, że przepisy dyrektywy 93/13 dopuszczają sytuację, w której określony rodzaj roszczeń restytucyjnych przysługuje konsumentowi, ale nie przysługuje przedsiębiorcy. Sąd odsyłający ma na uwadze również fakt, że orzekając o waloryzacji sąd bierze pod uwagę interesy stron i zasady współżycia społecznego oraz nie może obciążyć skutkami zmiany siły nabywczej pieniądza tylko jednej ze stron w całości, jednak nie zmienia to oceny, że waloryzacja świadczenia przedsiębiorcy wydaje się być sprzeczna z celami dyrektywy 93/13 co do samej zasady, a jedną z głównych tego przyczyn jest fakt, że wysokość roszczenia wynikającego z żądania waloryzacji jest w praktyce niemożliwa do oszacowania przez konsumenta.

69. Analiza dopuszczalności żądania waloryzacji powinna uwzględniać także zasadę proporcjonalności, która stanowi ogólną zasadę prawa Unii Europejskiej i wymaga, aby przepisy krajowe wykonujące to prawo nie wykraczały poza to, co jest konieczne do osiągnięcia zamierzonych celów.⁷⁴ Nie sposób bowiem pominąć faktu, że wyłączenie możliwości żądania waloryzacji wiąże się dla banku z realną stratą, która może przybrać znaczące rozmiary w razie wystąpienia galopującej inflacji lub hiperinflacji. Zagrożenie takimi zjawiskami nie jest czysto teoretyczne, ponieważ zdarzają się one także w czasach współczesnych – przykładowo stopa inflacji w Polsce w latach 1989-1990 znacznie przekraczała 100% rocznie, a spadła poniżej 20% dopiero w 1996 r.⁷⁵, natomiast obecnie stopa inflacji wynosi 20% na Węgrzech, 38% w Turcji, 114% w Argentynie i 429% w Wenezueli⁷⁶. Implikuje to pytanie, czy pozbawienie banku możliwości dochodzenia rekompensaty związanej z istotnym spadkiem siły nabywczej pieniądza nie jest skutkiem zbyt daleko idącym. Z drugiej jednak strony wyłączenie waloryzacji sądowej stanowi rozwiązanie, które jest wprost przewidziane w prawie krajowym, gdyż dochodzenie waloryzacji sądowej zostało generalnie wyłączone wobec przedsiębiorców z mocy art. 358⁽¹⁾ § 4 k.c., a na podstawie art. 13 ustawy o zmianie ustawy - Kodeks cywilny z dnia 28 lipca 1990 r. waloryzacja sądowa została wykluczona także wobec stron umów kredytu. Z przepisów tych wynika zatem, że co do zasady bank w związku z prowadzoną przez siebie działalnością gospodarczą w ogóle nie może dochodzić waloryzacji sądowej. Wobec tego wydaje się, że zasada proporcjonalności nie stoi na przeszkodzie wyłączeniu możliwości dochodzenia przez bank waloryzacji świadczenia spełnionego w wykonaniu umowy kredytu, która jest nieważna z powodu zawarcia w niej nieuczciwych warunków umownych. Mianowicie bank i tak nie może żądać waloryzacji sądowej w związku z prowadzoną przez siebie działalnością gospodarczą, a z całą pewnością nie mógłby dochodzić waloryzacji, gdyby zawarł umowę, która jest ważna i nie zawiera nieuczciwych warunków umownych.

70. Należy także mieć na uwadze, że spadek siły nabywczej pieniądza może zostać bankowi przynajmniej częściowo zrekompensowany przez przyznanie mu odsetek ustawowych za opóźnienie (vide pkt 55-56 niniejszego odesłania). Jedną z funkcji odsetek ustawowych za opóźnienie jest mianowicie funkcja waloryzacyjna, o czym świadczy między innymi sposób ustalania ich wysokości – wynosi ona sumę stopy referencyjnej Narodowego Banku Polskiego i 5,5 punktów procentowych (art. 481 § 2 k.c.). Tymczasem stopa referencyjna NBP jest kluczowym narzędziem polityki pieniężnej Narodowego Banku Polskiego, którego podstawowym celem działalności jest utrzymanie stabilnego poziomu cen (art. 3 ust. 1 ustawy o NBP). W praktyce wzrost inflacji powoduje podnoszenie stóp procentowych (w tym stopy referencyjnej) przez Radę Polityki Pieniężnej NBP, czego skutkiem jest wzrost stopy oprocentowania odsetek

ustawowych za opóźnienie. Skoro zatem wzrost inflacji powoduje w dalszej perspektywie wzrost wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie, to oznacza to, że jedną z ich funkcji jest rekompensata za spadek siły nabywczej pieniądza. Odsetki ustawowe za opóźnienie te należą się powodowi za czas opóźnienia pozwanych (art. 481 § 1 i 2 k.c.), a zatem od chwili, w której odebrali oni wezwanie do zapłaty (art. 455 k.c.). W związku z tym wysokość odsetek ustawowych za opóźnienie przysługujących powodowi od pozwanych za okres od dnia 30.11.2021 r. wynosi aktualnie 41.619,60 PLN, a zatem przeszło połowę wysokości żądania powoda z tytułu waloryzacji. Co więcej, odsetki te są naliczane za każdy kolejny dzień opóźnienia, a zatem aż do dnia zapłaty – obecnie około 2.300 PLN miesięcznie (aktualna wysokość odsetek ustawowych za opóźnienie wynosi 12,25% w stosunku rocznym⁷⁷). Tym samym jest wysoce prawdopodobne, że w toku niniejszego procesu wysokość roszczenia odsetkowego powoda przekroczy wysokość dochodzonego przez niego żądania z tytułu waloryzacji, czyli spadek siły nabywczej pieniądza zostanie mu zrekompensowany przez odsetki ustawowe za opóźnienie.

71. W końcu należy zauważyć, że choć zasada proporcjonalności ma zastosowanie do oceny roszczeń restytucyjnych stron spełnionych w wykonaniu umowy, która okazała się nieważna na skutek zawarcia w niej nieuczciwych warunków umownych⁷⁸, to jednak analiza najnowszego orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości prowadzi do wniosku, że w takim wypadku jej zakres zastosowania cechuje daleko idąca specyfika. Po pierwsze, Trybunał Sprawiedliwości stwierdził, że równy podział strat wynikających ze stwierdzenia nieważności byłby sprzeczny z celami dyrektywy 93/1379. Po drugie, zdaniem Trybunału Sprawiedliwości cele dyrektywy 93/13 niedopuszczalne jest, aby przedsiębiorca czerpał jakichkolwiek korzyści gospodarcze ze swojego niezgodnego z prawem zachowania lub by mógł otrzymać odszkodowanie za niedogodności nim wywołane.⁸⁰ Po trzecie, Trybunał Sprawiedliwości dopuszcza skutek stosowania dyrektywy 93/13 polegający na tym, że przedsiębiorca stosujący niedozwolone postanowienia umowne nie otrzyma od konsumenta jakiegokolwiek świadczenia w zamian za świadczenie, które sam spełnił wobec konsumenta, w tym nie otrzyma żadnego wynagrodzenia za faktycznie wykonaną usługę⁸¹. Ostatni ze wskazanych skutków jest o wiele dalej idący i bardziej niekorzystny dla przedsiębiorcy od wyłączenia możliwości waloryzacji świadczenia, skoro przedsiębiorca zachowuje prawo do żądania zwrotu świadczenia (kapitału kredytu) w wysokości nominalnej wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie.

72. Wątpliwości dotyczące zgodności żądania waloryzacji sądowej przez przedsiębiorcę w omawianej sytuacji z prawej unijnym są wyrażane także w polskiej literaturze prawniczej. Zdaniem jednego z autorów, „Nie może umknąć uwadze fakt, że stosowanie niedozwolonych postanowień umownych jest sprzeczne z prawem (stąd sankcja przewidziana w art. 3851 i n. k.c.). Trudno więc upatrywać takich szczególnych okoliczności uzasadniających uruchomienie wyjątkowej instytucji, jaką jest waloryzacja świadczenia należnego bankowi, kiedy ten ostatni swoim postępowaniem (zamieszczeniem niedozwolonych postanowień w treści wzorców umownych) doprowadził do sytuacji skutkującej upadkiem umowy kredytu. Nie można tymczasem wyprowadzić żadnych negatywnych konsekwencji względem konsumenta, który, korzystając z przyznanych mu prawem UE uprawnień, sprzeciwia się stosowaniu wadliwego postanowienia i w konsekwencji doprowadza do stwierdzenia nieważności umowy. (...) Wątpliwości budzić może także dopuszczalność zastosowania instytucji waloryzacji sądowej w sytuacji, w której przyczyną nieważności umowy jest właśnie konieczność wyeliminowania z niej klauzuli waloryzacyjnej. W ten sposób dochodziłoby de facto do uzdrowienia mechanizmu umownego, tyle że opartego tym razem na innych kryteriach. Skoro bowiem to wadliwość mechanizmu waloryzacji legła u podstaw bezskuteczności tej części umowy, a w konsekwencji zakazu uzdrawiania przez sąd takiego mechanizmu w drodze twórczej ingerencji w treść zobowiązania (wynikającego z zasady skuteczności i efektywności instrumentów ochrony konsumentów przewidzianych dyrektywą 93/13/EWG) doszło do jej upadku – trudna do zaakceptowania wydaje się dopuszczalność waloryzacji świadczenia przedsiębiorcy.”⁸²

73. Znaczenie wyroku Trybunału Sprawiedliwości z dnia 15.06.2023 r., C-520/21, Bank (...). dla niniejszego pytania prejudycjalnego.

74. Fundamentalne znaczenie dla rozstrzygnięcia niniejszego pytania prejudycjalnego ma brzmienie wyroku Trybunału Sprawiedliwości z dnia 15.06.2023 r., C-520/21, Bank (...). Wyrok ten został wydany w sprawie zainicjowanej pytaniem prejudycjalnym o następującej treści: „Czy art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 [dyrektywy 93/13], a także zasady skuteczności, pewności prawa i proporcjonalności należy interpretować w ten sposób, że stoją

one na przeszkodzie wykładni sądowej przepisów krajowych, zgodnie z którą w przypadku uznania, że umowa kredytu zawarta przez bank i konsumenta jest od początku nieważna z powodu zawarcia w niej nieuczciwych warunków umownych, strony oprócz zwrotu pieniędzy zapłaconych w wykonaniu tej umowy (bank – kapitału kredytu, konsument – rat, opłat, prowizji i składek ubezpieczeniowych) oraz odsetek ustawowych za opóźnienie od chwili wezwania do zapłaty, mogą domagać się także jakichkolwiek innych świadczeń, w tym należności (w szczególności wynagrodzenia, odszkodowania, zwrotu kosztów lub waloryzacji świadczenia) z tytułu tego, że: 1. spełniający świadczenie pieniężne został czasowo pozbawiony możliwości korzystania ze swoich pieniędzy, przez co utracił możliwość zainwestowania ich i osiągnięcia dzięki temu korzyści, 2. spełniający świadczenie pieniężne poniósł koszty obsługi umowy kredytu i przekazania pieniędzy drugiej stronie, 3. otrzymujący świadczenie pieniężne odniósł korzyść polegającą na tym, że mógł czasowo korzystać z cudzych pieniędzy, w tym mógł je zainwestować i dzięki temu uzyskać korzyści, 4. otrzymujący świadczenie pieniężne czasowo miał możliwość korzystania z cudzych pieniędzy nieodpłatnie, co byłoby niemożliwe w warunkach rynkowych, 5. wartość nabywca pieniędzy spadła na skutek upływu czasu, co oznacza realną stratę dla spełniającego świadczenie pieniężne, 6. czasowe udostępnienie pieniędzy do korzystania może zostać potraktowane jako spełnienie usługi, za którą spełniający świadczenie pieniężne nie otrzymał wynagrodzenia” (pkt 29 wyroku).

75. Pytanie prejudycjalne, na skutek którego został wydany powyższy wyrok, dotyczyło zatem wprost problematyki waloryzacji świadczenia. Ponadto krajowa podstawa prawna żądania waloryzacji sądowej (art. 358¹ § 3 k.c.) została przywołana w pkt 8 wyroku z dnia 15.06.2023 r., a także w przypisie nr 16 opinii Rzecznika Generalnego z dnia 16.02.2023 r., do której to opinii Trybunał wielokrotnie odwoływał się w treści wyroku z dnia 15.06.2023 r.

76. Trybunał Sprawiedliwości stwierdził, że poprzez pytanie prejudycjalne sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy w kontekście uznania umowy kredytu hipotecznego za nieważną w całości ze względu na to, że nie może ona dalej obowiązywać po usunięciu z niej nieuczciwych warunków, art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej prawa krajowego, zgodnie z którą instytucja kredytowa ma prawo żądać od konsumenta rekompensaty wykraczającej poza zwrot kapitału wypłaconego z tytułu wykonania tej umowy oraz poza zapłatę ustawowych odsetek za zwłokę od dnia wezwania do zapłaty (pkt 63 wyroku).

77. Odnosząc się do powyższego problemu, Trybunał wskazał, że przyznanie instytucji kredytowej prawa do żądania od konsumenta rekompensaty wykraczającej poza zwrot kapitału wypłaconego z tytułu wykonania tej umowy oraz poza zapłatę, w danym przypadku, odsetek za zwłokę mogłoby podważyć odstrasżający skutek zamierzony przez dyrektywę 93/13 (pkt 76 wyroku). Wykładnia prawa krajowego, zgodnie z którą instytucja kredytowa ma prawo żądać od konsumenta rekompensaty wykraczającej poza zwrot kapitału wypłaconego z tytułu wykonania tej umowy, a tym samym otrzymania wynagrodzenia za korzystanie tego kapitału przez konsumenta, przyczyniłaby się do wyeliminowania odstrasżającego skutku wywieranego na przedsiębiorców poprzez uznanie tej umowy za nieważną (pkt 78 wyroku). Ponadto skuteczność ochrony przyznanej konsumentom przez dyrektywę 93/13 byłaby zagrożona, gdyby byli oni narażeni, w ramach powoływania się na swoje prawa wynikające z tej dyrektywy, na ryzyko konieczności zapłaty takiej rekompensaty. Jak podkreślił rzecznik generalny w pkt 61 opinii, taka wykładnia groziłaby stworzeniem sytuacji, w których bardziej korzystne dla konsumenta byłoby raczej kontynuowanie wykonania umowy zawierającej nieuczciwy warunek niż skorzystanie z praw, które wywodzi on ze wspomnianej dyrektywy (pkt 79). W tym względzie, po pierwsze, zgodnie z zasadą *nemo auditur propriam turpitudinem allegans* (powołujący się na własny występ nie będzie wysłuchany) nie można dopuścić ani do tego, by strona czerpała korzyści gospodarcze ze swojego niezgodnego z prawem zachowania, ani do tego, by otrzymała odszkodowanie za niedogodności nim wywołane (pkt 81 wyroku). Ewentualne uznanie umowy kredytu hipotecznego za nieważną jest skutkiem stosowania nieuczciwych warunków przez Bank (...). W związku z tym nie może on uzyskać odszkodowania za utratę zysku analogicznego do tego, jaki zamierzał osiągnąć ze wspomnianej umowy (pkt 82 wyroku). W konsekwencji w kontekście uznania umowy kredytu hipotecznego za nieważną w całości ze względu na to, że nie może ona dalej obowiązywać po usunięciu zawartych w niej nieuczciwych warunków, dyrektywa 93/13 stoi na przeszkodzie wykładni prawa krajowego, zgodnie z którą instytucja

kredytowa ma prawo żądać od konsumenta rekompensaty wykraczającej poza zwrot kapitału wypłaconego z tytułu wykonania tej umowy oraz poza zapłatę ustawowych odsetek za zwłokę od dnia wezwania do zapłaty (pkt 84 wyroku).

78. Zdaniem sądu odsyłającego, przez „rekompensatę”, o której mowa w przytoczonej treści wyroku z dnia 15.06.2023 r. należy rozumieć również żądanie waloryzacji świadczenia na podstawie art. 358¹ § 3 k.c. Przede wszystkim argumenty przedstawione przez Trybunał Sprawiedliwości znajdują pełne zastosowanie do żądania waloryzacyjnego. W szczególności w pkt 81 wyroku Trybunał wskazał, że niedopuszczalne jest zarówno czerpanie korzyści ze swojego zachowania niezgodnego z prawem, jak również otrzymanie odszkodowania za niedogodności nim wywołane, a w realiach niniejszej sprawy jedną z takich niedogodności jest właśnie spadek siły nabywczej pieniądza. Wniosek ten wydaje się także potwierdzać brzmienie pkt 76, 78, 80, 84 i 85 wyroku z dnia 15.06.2023 r., w których Trybunał konsekwentnie odnosi się do „zwrotu kapitału wypłaconego z tytułu umowy”, co wskazuje na kapitał w kwocie nominalnej, a nie zwaloryzowanej.

79. W ocenie sądu odsyłającego przez „rekompensatę” Trybunał Sprawiedliwości rozumie wszelkie roszczenia, które mogą być dochodzone w związku z nieważnością umowy. Tym samym wskazane przez Trybunał „wynagrodzenie za korzystanie z kapitału” (pkt 78), „odszkodowanie za niedogodności” (pkt 81) i „odszkodowanie za utratę zysku” (pkt 82) stanowią jedynie przykładowe roszczenia, a nie ich zamknięty i wyczerpujący katalog. Pojęcie rekompensaty obejmuje zatem także wszelkie należności wskazane przykładowo w pkt 29 wyroku, w tym również waloryzację świadczenia. Wobec tego, realizacja celów dyrektywy 93/13 wymaga przyjęcia możliwie szerokiego znaczenia „rekompensaty”, o której mowa w wyroku Trybunału Sprawiedliwości z dnia 15.06.2023 r. Zdaniem sądu odsyłającego uzasadniony jest wniosek, że zakres pojęciowy omawianej „rekompensaty” jest zbieżny z zakresem pojęciowym „roszczeń restytucyjnych” lub „skutków restytucyjnych”, o których była mowa w dotychczasowym orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości dotyczącym wykładni dyrektywy 93/13.⁸³

80. Kolejnym argumentem przemawiającym za przyjęciem możliwie szerokiego pojęcia „rekompensaty”, o której mowa w wyroku Trybunału Sprawiedliwości w sprawie C-520/21, jest słownikowe znaczenie terminu „rekompensata”, który oznacza wyrównanie strat i szkód (odszkodowanie, wynagrodzenie, restytucja). Tak rozumiana rekompensata obejmuje zatem także wyrównanie strat związanych z utratą siły nabywczej pieniądza.

81. Na uwagę zasługuje również fakt, że świadczenie określane jako „rekompensata” zostało przewidziane w dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/7/UE z dnia 16 lutego 2011 r. w sprawie zwalczania opóźnień w płatnościach w transakcjach handlowych. Oczywiście świadczenie to nie ma żadnego związku z roszczeniami wynikającymi z dyrektywy 93/13, niemniej jednak oznaczenie go jako „rekompensata” może stanowić wskazówkę, jak rozumieć istotę tego pojęcia w prawie europejskim. Mianowicie art. 6 i 7 dyrektywy 2011/7/UE przewidują, że rekompensata przysługuje za koszty odzyskiwania należności związane z opóźnieniami płatności w transakcjach handlowych. Natomiast motyw 22 tej dyrektywy wskazuje na możliwość zwiększenia tej rekompensaty „w celu nadążania za inflacją”. Tym samym w prawie unijnym obowiązują przepisy przyznające świadczenie określane jako „rekompensata”, która ma na celu między innymi wyrównanie strat związanych ze spadkiem siły nabywczej pieniądza.

82. Przyjęcie, że „rekompensata”, o której mowa w wyroku Trybunału Sprawiedliwości z dnia 15.06.2023 r., C-520/21, nie obejmuje żądania waloryzacji związanego z istotą zmianą siły nabywczej pieniądza oznaczałoby, że Trybunał nie udzielił pełnej odpowiedzi na skierowane do niego pytanie prejudycjalne. Taki zaś wniosek jest z oczywistych przyczyn nie do przyjęcia.

83. Jednak pomimo tego po ogłoszeniu wyroku w sprawie C-520/21 Związek Banków Polskich w komunikacie z dnia 15.06.2023 r. wskazał: „Wskazując na konieczność zwrotu kapitału Trybunał nie przesądził czy chodzi o jego wartość realną czy nominalną, co jest szczególnie istotnym pytaniem w świetle wysokiej inflacji. W ocenie Związku wyrok zawiera niezgodności, gdyż z jednej strony Trybunał wielokrotnie wskazuje, że należy dążyć do przywrócenia sytuacji prawnej i faktycznej w jakiej konsument znajdowałby się w razie braku nieuczciwego warunku, a z drugiej strony akceptuje sytuację, w której konsument uzyskałby za darmo kapitał, za który nabył nieruchomość.”⁸⁴ W artykule z dnia 23.06.2023 r. prezes Związku Banków Polskich stwierdził, że „Z treści wyroku nie wynika bowiem, że

Trybunał wskazuje na zwrot kapitału w wartości nominalnej. Mowa jest wyłącznie o zwrocie wypłaconego kapitału, tym samym można przyjąć, że kapitał może zostać zwrócony w wartości realnej. Podkreślam, że nie można utożsamiać waloryzacji z rekompensatą ani tym bardziej wynagrodzeniem za korzystanie z kapitału. Są to całkowicie inne roszczenia oparte o odmienne podstawy faktyczno-prawne. Zaznaczyć należy, że waloryzacja nie zakłada przecież żadnego zarobku po stronie banku, a jedynie zwrot realnej wartości wypłaconego kapitału. Kwota kapitału otrzymana przez konsumenta kilkanaście lat temu ma bowiem zupełnie inną wartość nabywczą niż obecnie, a dodatkowo wartość nabytej nieruchomości istotnie wzrosła.”⁸⁵ W końcu podczas konferencji prasowej w dniu 29.06.2023 r. prezes Związku Banków Polskich oświadczył, że „unijny trybunał nie odniósł się do możliwości waloryzacji kapitału przez banki. Taka waloryzacja jest czymś całkiem odmiennym od rekompensaty za korzystanie z kapitału. Potrzeba naprawdę sporo złej woli, żeby wyczytywać w tym wyroku literalne odniesienia się do waloryzacji”.⁸⁶

84. Tożsame stanowisko jest prezentowane przez pełnomocników reprezentujących banki, wskazujących, że „TSUE, uzasadniając swoje rozstrzygnięcie, posłużył się ogólnym sformułowaniem "rekompensaty", które (...) nie znajduje odpowiednika w polskim porządku prawnym. — TSUE nie sprecyzował tym samym w treści uzasadnienia możliwych i potencjalnych roszczeń banków, a co tym idzie, nie zanegował wprost dopuszczalności np. roszczeń o waloryzację kapitału kredytu w związku ze zmianą wartości pieniądza w czasie w następstwie inflacji czy też w związku ze wzrostem wartości nieruchomości nabytej za kredytowane środki. Jednocześnie TSUE dopuścił roszczenie banku o zwrot kapitału wypłaconego z tytułu wykonania tej umowy, stąd powstaje niejasność, czy chodzi tylko o zwrot nominalnej wartości udostępnionego kredytobiorcy kapitału, czy też zwrot ten może zostać "zaktualizowany", do czego w polskim prawie podstawę stanowiłby np. art. 358⁽¹⁾ § 3 Kodeksu cywilnego”⁸⁷.

85. Odmienne stanowisko jest natomiast przedstawiane przez pełnomocników kredytobiorców, wskazujących, że „w odpowiedzi na pytanie prejudycjalne Trybunał nie wymienia odrębnie wszystkich rodzajów roszczeń, o które pytał sąd krajowy, a zbiorczo określa je jako „rekompensaty”. W punkcie 76 Trybunał wskazuje na wszelkie roszczenia („rekompensaty”) wykraczające poza zwrot kapitału wypłaconego z tytułu wykonania umowy kredytu, jako roszczenia, które osłabiałyby odstraszący skutek zamierzony przez dyrektywę 93/13. Podobnie te roszczenia zostały określone w punkcie 78 wyroku. Zarówno Rzecznik Generalny w opinii, jak i TSUE w wyroku, odpowiadają więc również na pytanie o waloryzację stwierdzając, że żaden rodzaj rekompensaty bankom się nie należy. TSUE odpowiada na wszystkie pytania kompleksowo, nie pomija w swoim wyroku żadnego z pytań. W żadnym fragmencie wyroku nie ma informacji o tym, że w zakresie waloryzacji na rzecz banków TSUE ma inne zdanie niż to wynika z sentencji wyroku. Podsumowując: z wyroku TSUE w sprawie C 520/21 wynika, że po stwierdzeniu nieważności umowy kredytu banki mają prawo do zwrotu – jak to wynika wprost z wyroku - „kapitału wypłaconego z tytułu wykonania tej umowy” a o żadnych „rekompensatach” wymienionych w pytaniu prejudycjalnym nie może być mowy. Analiza treści wyroku wskazuje więc, na to, że chodzi tutaj o zwrot kapitału w kwocie wypłaconej konsumentowi, a TSUE, podobnie jak rzecznik Generalny, wyklucza możliwość waloryzacji tego świadczenia.”⁸⁸

86. Z przedstawionych wcześniej przyczyn, zdaniem sądu odsyłającego, przekonujące jest stanowisko, że wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 15.06.2023 r., C-520/21, Bank (...), wyklucza dochodzenie przez bank od konsumenta wszelkich roszczeń restytucyjnych („rekompensaty”) związanych z nieważnością umowy wynikającą z zawarcia w niej nieuczciwych warunków umownych. Tym samym wyłączona jest możliwość uwzględnienia roszczenia banku o zapłatę wynagrodzenia za korzystanie z kapitału, ale także również roszczenia opartego na żądaniu waloryzacji świadczenia w razie istotnej zmiany siły nabywczej pieniądza. Niemniej jednak, z uwagi na przedstawione rozbieżności interpretacyjne, zwrócenie się do Trybunału Sprawiedliwości o wyjaśnienie tej kwestii jest uzasadnione.

87. Pytanie prejudycjalne i propozycja odpowiedzi.

88. Mając powyższe na uwadze, sąd odsyłający uznał za zasadne na podstawie art. 267 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej zwrócić się do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej o udzielenie odpowiedzi na pytanie: czy w kontekście uznania umowy kredytu hipotecznego za nieważną w całości ze względu na to, że nie może ona dalej obowiązywać po usunięciu z niej nieuczciwych warunków, art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 oraz zasady skuteczności, równoważności i proporcjonalności należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie

wykładni sądowej prawa krajowego, zgodnie z którą bank poza zwrotem kapitału wypłaconego z tytułu wykonania tej umowy oraz poza zapłatą ustawowych odsetek za opóźnienie od dnia wezwania do zapłaty ma prawo żądać od konsumenta także rekompensaty polegającej na sądowej waloryzacji świadczenia wypłaconego kapitału w razie istotnej zmiany siły nabywczej pieniądza po wypłaceniu kapitału kredytu.

89. Sąd odsyłający proponuje udzielenie na pytanie odpowiedzi pozytywnej, ponieważ dopuszczenie żądania waloryzacji sądowej (art. 358¹ § 3 k.c.) świadczenia przez bank w omawianej sytuacji stawia konsumenta w sytuacji niepewności co do tego, jaką kwotę będzie musiał ostatecznie zwrócić bankowi w związku z nieważnością umowy kredytu. Konsument taki jest z tego punktu widzenia w znacznie gorszej pozycji od kredytobiorcy, który zawarł ważną umowę kredytu, ponieważ w tym drugim wypadku bank nie może domagać się waloryzacją wobec brzmienia art. 358¹ § 4 k.c. Dopuszczenie dochodzenia waloryzacji sądowej przez bank może zatem zniechęcać konsumentów do dochodzenia roszczeń wynikających z zawarcia w umowach nieuczciwych warunkach umownych. Jednocześnie możliwość żądania waloryzacji sądowej łądzi negatywne skutki zawierania w umowach nieuczciwych warunków umownych dla banków, skoro dzięki waloryzacji mogą one liczyć na rekompensatę niedogodności związanych z istotnym spadkiem siły nabywczej pieniądza. Taka rekompensata może w niektórych wypadkach przekraczać zysk wynikający z umowy zawierającej nieuczciwe warunki umowne lub wysokość należności z tytułu wynagrodzenia za korzystanie z kapitału, które Trybunał Sprawiedliwości uznał za niedopuszczalne. W takiej sytuacji trudno mówić o skutecznym efekcie zniechęcającym do stosowania przez przedsiębiorców nieuczciwych warunków umownych. W końcu wyłączenie możliwości dochodzenia waloryzacji sądowej przez bank nie oznacza, że skutki spadku siły nabywczej pieniądza będą w całości obciążać bank, skoro oprócz zwrotu równowartości kapitału kredytu przysługują mu odsetki ustawowe za opóźnienie (art. 481 § 1 i 2 k.c.) od chwili wezwania do zapłaty (art. 455 k.c.). Stopa tych odsetek jest relatywnie wysoka oraz jest pośrednio uzależniona od wysokości wskaźnika inflacji (obecnie wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych wynosi 11,5%, a wysokość odsetek ustawowych za opóźnienie wynosi 12,25% w stosunku rocznym).

90. *Wniosek o połączenie spraw do wspólnego rozstrzygnięcia.*

91. Kwestia, której dotyczy niniejsze odesłanie prejudycjalne jest wspólna z problematyką objętą sprawą rozpoznawaną przez Trybunał Sprawiedliwości pod sygn. akt C-113/23. Mianowicie w pkt 2.b odesłania prejudycjalnego w tej sprawie Sąd Okręgowy w Warszawie zwrócił się do Trybunału Sprawiedliwości o udzielenie odpowiedzi na pytanie czy art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich oraz zasady skuteczności, równoważności, proporcjonalności i pewności prawa należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej przepisów krajowych, zgodnie z którą stwierdzenie nieważności umowy kredytu z powodu zawartych w niej nieuczciwych warunków umownych pozwala bankowi na dochodzenie od konsumenta należności wynikających z tego, że na skutek upływu czasu siła nabywcza pieniędzy stanowiących równowartość kapitału kredytu spadła, wobec czego zwrot tej kwoty w wysokości nominalnej stanowi dla banku stratę, podczas gdy konsument przeznaczył uzyskane od banku pieniądze na zakup nieruchomości, której wartość wzrosła w czasie. Z tego powodu w ocenie sądu odsyłającego zasadne jest rozważenie przez Prezesa Trybunału Sprawiedliwości połączenia obu spraw do wspólnego rozpoznania. Ponadto zdaniem sądu odsyłającego połączenie spraw do wspólnego rozpoznania jest bardziej zasadne od zawieszenia postępowania w przedmiocie niniejszego pytania do czasu zakończenia o sygn. akt C-113/23, ponieważ niniejsze odesłanie prejudycjalne zawiera uzupełnione i poszerzone wyjaśnienia dotyczące cech waloryzacji sądowej w prawie polskim.

92. *Zawieszenie postępowania przed sądem odsyłającym.*

93. W związku ze zwróceniem się do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej o udzielenie odpowiedzi na niniejsze pytanie prejudycjalne, należało zawiesić postępowanie przed sądem odsyłającym na podstawie art. 177 § 1 pkt 3¹ k.p.c.

sędzia del.

Michał Maj

1 vide wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 30.04.2014 r., C-26/13, (...), pkt 84,

2 vide uchwała Sądu Najwyższego z dnia 8.10.1992 r., III CZP 117/92,

3 vide wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 15.06.2023 r., C-520/21, Bank (...), pkt 78-85,

4 vide:

- uchwała Sądu Najwyższego z dnia 28.10.1993 r., III CZP 142/93,

- uchwała Sądu Najwyższego z dnia 20.04.1994 r., III CZP 58/94,

5 wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19.10.2011 r., II CSK 30/11,

6 wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19.10.2011 r., II CSK 30/11,

7 vide:

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28.09.1993 r., I CRN 74/93,

- uchwała Sądu Najwyższego z dnia 20.04.1994 r., III CZP 58/94,

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9.11.2000 r., II CKN 340/00,

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13.06.2001 r., II CKN 537/00,

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22.09.2011 r., V CNP 41/10,

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19.10.2011 r., II CSK 30/11,

- uchwała Sądu Najwyższego z dnia 19.10.2018 r., III CZP 29/18,

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27.02.2019 r., II CSK 17/18,

- postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16.05.2019 r., I CSK 655/18,

8 vide wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13.05.1988 r., III CRN 83/88,

9 vide wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13.06.2001 r., II CKN 537/00,

10 vide wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4.08.1994 r., I PRN 49/94,

11 vide:

- uchwała Sądu Najwyższego z dnia 3.04.1992 r., I PZP 19/92,

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15.01.1999 r., II CKN 148/98,

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10.09.1999 r., III CKN 333/98,

12 vide:

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15.01.1999 r., II CKN 148/98,

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29.01.1999 r., I CKN 996/97,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10.09.1999 r., III CKN 333/98,
- postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21.02.2019 r., I PK 106/18,
13 vide wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17.02.2005 r., I CK 563/04,
14 vide wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10.09.1993 r., I CRN 115/93,
15 vide wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13.05.2011 r., V CSK 359/10,
16 vide:

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10.09.1999 r., III CKN 333/98,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13.05.2011 r., V CSK 359/10,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10.02.2016 r., I CSK 113/15,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30.06.2020 r., III CSK 347/17,

17 vide:

- uchwała Sądu Najwyższego z dnia 3.04.1992 r., I PZP 19/92,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4.08.1994 r., I PRN 49/94,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18.01.1996 r., I PRN 102/95,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8.09.1999 r., I CKN 130/98,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29.01.1999 r., I CKN 996/97,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10.09.1999 r., III CKN 333/98,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28.03.2000 r., II CKN 888/98,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12.12.2000 r., V CKN 157/00,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25.07.2001 r., I CKN 127/01,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22.02.2001 r., II CKN 404/00,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29.10.2010 r., I CSK 698/09,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14.01.2011 r., II CSK 343/10,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13.05.2011 r., V CSK 359/10,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10.02.2016 r., I CSK 113/15,
- uchwała Sądu Najwyższego z dnia 19.10.2018 r., III CZP 29/18,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30.06.2020 r., III CSK 347/17,

18 vide:

- postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 6.01.2005 r., III CZP 76/04,

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13.05.2005 r., I CK 690/04,

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14.01.2011 r., II CSK 343/10,

19 vide:

- uchwała Sądu Najwyższego z dnia 20.04.1994 r., III CZP 58/94,

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30.01.2007 r., IV CSK 360/06,

20 vide:

- uchwała Sądu Najwyższego z dnia 8.10.1992 r., III CZP 117/92,

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20.12.1995 r., I CRN 191/95,

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28.02.2013 r., III CSK 141/12,

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17.06.2015 r., I CSK 586/14,

21 vide:

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29.11.2001 r., V CKN 489/00,

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20.03.2002 r., V CKN 940/00,

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16.05.2002 r., IV CK 107/02,

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5.01.2005 r., II CK 314/04,

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19.05.2010 r., I CNP 97/09,

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17.11.2011 r., IV CSK 68/11,

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17.06.2015 r., I CSK 586/14,

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16.02.2021 r., III CSKP 29/21,

22 vide:

- uchwała Sądu Najwyższego z dnia 8.10.1992 r., III CZP 117/92,

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17.11.2011 r., IV CSK 68/11,

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30.06.2020 r., III CSK 347/17,

23 vide wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17.06.2015 r., I CSK 586/14,

24 vide:

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23.11.1993 r., III CRN 46/93,

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17.06.2015 r., I CSK 586/14,

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27.02.2019 r., II CSK 17/18,

25 vide:

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27.02.2019 r., II CSK 17/18,
- postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16.05.2019 r., I CSK 655/18,

26 vide wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17.06.2015 r., I CSK 586/14,

27 vide wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4.09.2003 r., IV CK 21/02,

28 vide:

- uchwała Sądu Najwyższego z dnia 6.08.1991 r., III CZP 66/91,
- uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 10.04.1992 r., III CZP 126/91,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 1.10.1997 r., I PKN 314/97,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16.09.1993 r., I PRN 70/93,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 1.10.1997 r., I PKN 314/97,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29.05.1998 r., II CKN 790/97,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29.01.1999 r., I CKN 996/97,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5.03.1999 r., I PKN 591/98,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8.09.1999 r., I CKN 130/98,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2.12.1999 r., III CKN 489/98,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5.12.2000 r., IV CKN 181/00,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25.07.2001 r., I CKN 127/01,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20.03.2002 r., V CKN 940/00,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4.09.2003 r., IV CK 21/02,

29 vide wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5.03.1999 r., I PKN 591/98,

30 vide wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4.08.1994 r., I PRN 49/94,

31 vide:

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23.09.1998 r., II CKN 888/97,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10.11.1998 r., III CKN 12/98,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23.11.1998 r., II CKN 56/98,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5.12.2000 r., IV CKN 181/00,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7.02.2001 r., V CKN 199/00,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4.09.2003 r., IV CK 21/02,

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29.10.2010 r., I CSK 698/09,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16.02.2021 r., III CSKP 29/21,
32 vide wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25.07.2001 r., I CKN 127/01,
33 vide wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23.08.2012 r. II CSK 31/12,
34 vide wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8.09.1999 r., I CKN 130/98,
35 vide wyrok Sądu Najwyższego z dnia 1.10.1997 r., I PKN 314/97,
36 vide:

- uchwała Sądu Najwyższego z dnia 6.08.1991 r., III CZP 66/91,
- uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 10.04.1992 r., III CZP 126/91,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23.11.1993 r., III CRN 46/93,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19.01.1999 r., II CKN 202/98,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8.09.1999 r., I CKN 130/98,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5.12.2000 r., IV CKN 181/00,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7.02.2001 r., V CKN 199/00,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20.03.2002 r., V CKN 940/00,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4.09.2003 r., IV CK 21/02,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29.10.2010 r., I CSK 698/09,
37 vide wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20.01.2016 r., V CSK 255/15,

38 vide:
- uchwała Sądu Najwyższego z dnia 8.10.1992 r., III CZP 117/92,
- uchwała Sądu Najwyższego z dnia 29.07.1993 r., III CZP 56/93,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20.05.1998 r., I CKN 690/97,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23.11.1998 r., II CKN 56/98,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19.01.1999 r., II CKN 202/98,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10.09.1999 r., III CKN 333/98,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5.12.2000 r., IV CKN 181/00,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12.12.2000 r., V CKN 157/00,

39 vide:
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23.11.1998 r., II CKN 56/98,

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27.02.2019 r., II CSK 17/18,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30.06.2020 r., III CSK 347/17,
- postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16.05.2019 r., I CSK 655/18,

40 vide:

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7.05.1999 r., I CKN 1143/97,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27.02.2019 r., II CSK 17/18,
- postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16.05.2019 r., I CSK 655/18,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30.06.2020 r., III CSK 347/17,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16.02.2021 r., III CSKP 29/21,

41 vide:

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6.11.1998 r., III CKN 2/98,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10.09.1999 r., III CKN 333/98,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5.12.2000 r., IV CKN 181/00,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27.02.2019 r., II CSK 17/18,
- postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16.05.2019 r., I CSK 655/18,

42 vide:

- uchwała Sądu Najwyższego z dnia 15.04.1994 r., I PZP 15/94,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17.06.1998 r., II CKN 607/97,

43 vide wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15.01.1999 r., II CKN 148/98,

44 vide:

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20.12.1995 r., I CRN 191/95,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20.12.1996 r., III CKU 14/96,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11.08.1998 r., II CKN 856/97,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13.05.2011 r., V CSK 359/10,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23.08.2012 r. II CSK 31/12,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28.02.2013 r., III CSK 141/12,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17.06.2015 r., I CSK 586/14,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30.06.2020 r., III CSK 347/17,

45 vide:

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27.02.2019 r., II CSK 17/18,
- postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16.05.2019 r., I CSK 655/18,

46 vide:

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 1.10.1997 r., I PKN 314/97,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19.05.1998 r., II CKN 756/97,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25.07.2001 r., I CKN 127/01,

47 vide:

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16.09.1993 r., I PRN 70/93,
- uchwała Sądu Najwyższego z dnia 15.04.1994 r., I PZP 15/94,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4.08.1994 r., I PRN 49/94,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14.04.1997 r., II CKN 110/97,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22.04.1997 r., III CKN 36/96,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19.05.1998 r., II CKN 756/97,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22.02.2001 r., II CKN 404/00,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27.02.2019 r., II CSK 17/18,
- postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16.05.2019 r., I CSK 655/18,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30.06.2020 r., III CSK 347/17,
- postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16.05.2019 r., I CSK 655/18,

48 vide:

- uchwała Sądu Najwyższego z dnia 8.10.1992 r., III CZP 117/92,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22.02.2001 r., II CKN 404/00,

49 vide:

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27.02.2019 r., II CSK 17/18,
- postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16.05.2019 r., I CSK 655/18,

50 vide:

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4.08.1994 r., I PRN 49/94,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18.01.1996 r., I PRN 102/95,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 1.10.1997 r., I PKN 314/97,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29.01.1999 r., I CKN 996/97,

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5.03.1999 r., I PKN 591/98,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28.03.2000 r., II CKN 888/98,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22.02.2001 r., II CKN 404/00,

51 vide:

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18.01.1996 r., I PRN 102/95,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 1.10.1997 r., I PKN 314/97,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23.01.1998 r., II CKU 129/97,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8.09.1999 r., I CKN 130/98,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29.01.1999 r., I CKN 996/97,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5.03.1999 r., I PKN 591/98,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10.09.1999 r., III CKN 333/98,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28.03.2000 r., II CKN 888/98,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12.12.2000 r., V CKN 157/00,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22.02.2001 r., II CKN 404/00,

52 vide:

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29.05.1998 r., II CKN 790/97,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29.10.2010 r., I CSK 698/09,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30.06.2020 r., III CSK 347/17,

53 vide:

- uchwała Sądu Najwyższego z dnia 3.04.1992 r., I PZP 19/92,
- postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21.02.2019 r., I PK 106/18,

54 vide:

- uchwała Sądu Najwyższego z dnia 3.04.1992 r., I PZP 19/92,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28.09.1993 r., I CRN 74/93,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9.07.1999 r., III CKN 290/98,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9.11.2000 r., II CKN 340/00,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13.06.2001 r., II CKN 537/00,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9.08.2001 r., II CKN 25/99,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21.11.2003 r., II CK 244/02,

55 vide:

- uchwała Sądu Najwyższego z dnia 20.03.1992 r., III CZP 14/92,
- uchwała Sądu Najwyższego z dnia 3.04.1992 r., I PZP 19/92,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11.03.1993 r., II CRN 14/93,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28.09.1993 r., I CRN 74/93,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4.08.1994 r., I PRN 49/94,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15.01.1999 r., II CKN 142/98,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9.11.2000 r., II CKN 340/00,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22.12.2000 r., II CKN 358/00,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13.06.2001 r., II CKN 537/00,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25.07.2001 r., I CKN 127/01,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9.08.2001 r., II CKN 25/99,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5.02.2003 r., II CKN 1245/00,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21.11.2003 r., II CK 244/02,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22.09.2011 r., V CNP 41/10,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10.02.2016 r., I CSK 113/15,

56 vide:

- uchwała Sądu Najwyższego z dnia 20.03.1992 r., III CZP 14/92,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11.03.1993 r., II CRN 14/93,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28.09.1993 r., I CRN 74/93,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4.08.1994 r., I PRN 49/94,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14.11.1995 r., II CRN 142/95,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9.07.1999 r., III CKN 290/98,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9.11.2000 r., II CKN 340/00,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22.12.2000 r., II CKN 358/00,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13.06.2001 r., II CKN 537/00,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25.07.2001 r., I CKN 127/01,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5.02.2003 r., II CKN 1245/00,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21.11.2003 r., II CK 244/02,

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10.02.2016 r., I CSK 113/15,

57 vide wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14.11.1995 r., II CRN 142/95,

58 vide:

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5.02.2003 r., II CKN 1245/00,

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21.11.2003 r., II CK 244/02,

59 vide:

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5.02.2003 r., II CKN 1245/00,

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21.11.2003 r., II CK 244/02,

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22.09.2011 r., V CNP 41/10,

60 vide:

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30.09.2009 r., V CSK 33/09,

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23.08.2012 r. II CSK 31/12,

61 Roczne wskaźniki cen towarów i usług konsumpcyjnych od 1950 roku, www.stat.gov.pl,

62 Komunikat Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego z dnia 20 listopada 2008 r. w sprawie ceny 1m2 powierzchni użytkowej budynku mieszkalnego za III kwartał 2008 r., Dz. Urz. GUS Nr 11, poz. 65 oraz Komunikat Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego z dnia 25 maja 2023 r. w sprawie ceny 1m2 powierzchni użytkowej budynku mieszkalnego za I kwartał 2023 r., www.stat.gov.pl,

63 Komunikat Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego z dnia 12 listopada 2008 r. w sprawie przeciętnego wynagrodzenia w trzecim kwartale 2008 r., Komunikat w sprawie przeciętnego wynagrodzenia w pierwszym kwartale 2023 roku, www.stat.gov.pl,

64 § 1 rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę w 2008 r. z dnia 11 września 2007 r. oraz § 3 rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę oraz wysokości minimalnej stawki godzinowej w 2023 r. z dnia 13 września 2022 r.

65 www.nbp.pl/cena-zlota-archiwum/cena-zlota-z-dnia-2008-09-23, www.nbp.pl/statystyka-i-sprawozdawczosc/kursy/cena-zlota

66 Tabela nr 186/A/NBP/2008 z dnia 2008-09-23, Tabela nr 144/A/NBP/2023 z dnia 2023-07-27, www.nbp.pl,

67 Tabela nr 186/A/NBP/2008 z dnia 2008-09-23, Tabela nr 144/A/NBP/2023 z dnia 2023-07-27, www.nbp.pl,

68 Tabela nr 186/A/NBP/2008 z dnia 2008-09-23, Tabela nr 144/A/NBP/2023 z dnia 2023-07-27, www.nbp.pl,

69 vide wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 10.02.2023 r., XXV C 1039/20,

70 vide Szybki szacunek wskaźnika cen towarów i usług konsumpcyjnych w czerwcu 2023 roku, www.stat.gov.pl,

71 vide Wskaźniki cen towarów i usług konsumpcyjnych w listopadzie 2021 roku, www.stat.gov.pl,

72 vide Szybki szacunek wskaźnika cen towarów i usług konsumpcyjnych w czerwcu 2023 roku, www.stat.gov.pl.

73 (...)

74 vide wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 15.06.2023 r., C-520/21, Bank (...), pkt 73,

75 vide Roczne wskaźniki cen towarów i usług konsumpcyjnych od 1950 roku, www.stat.gov.pl,

76 (...)

77 obwieszczenie Ministra Sprawiedliwości w sprawie wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie z dnia 29 września 2022 r. (M.P. z 2022 r. poz. 943),

78 vide wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 15.06.2023 r., C-520/21, Bank (...), pkt 73,

79 vide wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 16.03.2023 r., C-6/22, M.B., pkt 27-28,

80 vide wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 15.06.2023 r., C-520/21, Bank (...), pkt 81,

81 vide wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 12.01.2023 r., C-395/21, D.V., pkt 58-59, 68,

82 vide Dawid Rogoziński, Rozliczenia stron nieważnej umowy kredytu waloryzowanego kursem waluty obcej, WKP 2022, rozdział 5.5.3,

83 vide:

- wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 16.03.2023 r., C-6/22, M.B., pkt 40,

- wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 8.09.2022 r., C-80/21 - C-82/21, (...) (C. hypothécaire libellé en devises étrangères), pkt 90, 91, 93, 99,

- wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 10.06.2021 r., C-776/19 - C-782/19, (...), pkt 37, 39-40, 42,

- wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 29.04.2021 r., C-19/20, Bank (...), pkt 98,

- wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 22.04.2021 r., C-485/19, (...) Slovakia, pkt 58,

- wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 16.07.2020 r., C-224/19 i C-259/19, (...), pkt 92,

- wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 9.07.2020 r., (...) Bank (...), C-698/18 i C-699/18, pkt 58,

- wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 21.12.2016 r., , C-154/15, C-307/15 i C-308/15, G. N., pkt 52, 62-63, 75,

- wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia

- wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia

84 vide Komunikat ZBP do wyroku TSUE w sprawie C-520/21, (...)

85 vide Tadeusz Białek, Związek Banków Polskich dobrze interpretuje wyrok TSUE, to prawnik się myli, 23.06.2023 r., (...)

86 vide Karol Móravski, Waloryzacja to nie wynagrodzenie, stanowisko bankowców w sporze z frankowiczami, 29.06.2023 r., (...)

87 vide Maciej Rudke, Ostatnia szansa. Tak banki będą próbowały więcej ugrać od frankowiczów, 28.06.2023 r., (...)

88 vide Radosław Górski, Banki bez prawa do waloryzacji kwoty kredytu ani żadnych innych roszczeń, Rzeczpospolita, 21.06.2023 r.